

ΘΕΩΝΑΣ Α΄
Ο ΑΠΟ ΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ὁ ἅγιος Θεωνᾶς «τίνα μὲν εἶχε πατρίδα ἐπὶ τῆς γῆς, ἢ τίνας γονεῖς, ἢ μὲ ποῖον τρόπον ἐγένετο Ἄρχιερεὺς τῆς Θεσσαλονίκης, ἀπὸ ἱστορίαν ἐγγραφον ἢ παράδοσιν τίνα, δὲν ἐμάθομεν. Ἡ διότι ὁ Ἅγιος δὲν ἐφανέρωσεν εἰς οὐδένα τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος καὶ τῶν γονέων του, καθὼς τὸ ἀπέκρυψαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐκ τῶν Ἁγίων ἐπειδὴ ἐμίσησαν ὀλοσχερῶς ὅλα τὰ γῆινα πράγματα... Ἡ διότι ὁ πανδαμάτωρ χρόνος, καθὼς καὶ ἄλλα πολλά, οὕτως ἠφάνισε καὶ τὰ περὶ τῆς ζωῆς τοῦ Ἁγίου ὑπομνήματα καὶ διηγήσεις· τόσα δὲ μόνον ἠξέυρομεν περὶ αὐτοῦ, ὅσα ἀναφέρει ὁ βίος τοῦ Ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου τοῦ νέου¹, τοῦ ἐν Ἁγίῳ Ὅρει τοῦ Ἄθω ἀκμάσαντος ἄνωθεν τῆς τῶν Ἰβήρων Μονῆς, ὅπου τώρα εἶναι ἡ σκῆτη τοῦ Τιμίου Προδρόμου»². Παράδοσίς τις ἐν Μυτιλήνῃ θέλει τὸν Θεωνᾶν Μυτιληναῖον³, δι' ὃ καὶ οἱ νεώτεροι ἐρευνηταὶ τὸν ἀποκαλοῦν Λέσβιον, εἴτε διότι κατήγετο ἐκ τῆς νήσου Λέσβου, εἴτε διότι παρέμεινε ἐν αὐτῇ ὡς πνευματικὸς⁴. Ἀπήχησιν

1. Νικολοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον ἤτοι μαρτύρια τῶν νεοφανῶν μαρτύρων τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τόπους μαρτυρησάντων. Συναχθέντα ἐκ διαφόρων Συγγραφέων καὶ μετ' ἐπιμελείας πλειστης διορθωθέντα ἐν οἷς καὶ ἱκαναὶ ἀκολουθίαι προσετέθησαν, Ἀθήναι 1961³, σ. 38α-44β.

2. Βικτωρος Ματαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἀθήναι 1960, τ. Δ', Μὴν Ἀπρίλιος, σ. 81. Ὁ βίος τοῦ ἁγίου Θεωνᾶ ἐξεδόθη τὸ πρῶτον εἰς τὸ Νέον Ἐκλόγιον περιέχον βίους ἀξιολόγους διαφόρων ἁγίων, Ἐν οἷς προσετέθη ἤδη καὶ ὁ βίος τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Θεωνᾶ Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης καὶ ἄλλα ψυχοφελῆ διηγήματα ἐκλεχθὲν ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων βιβλίων, εἰς ἀπλῆν τε φράσιν μεταγλωττισθέν, καὶ διὰ φιλοχρίστου τινὸς χριστιανοῦ τὸ πρῶτον ἐκδοθέν, δευτέρα ἐκδοσις ὑπὸ Ἀββακοῦμ ἱεροδιακόνου καὶ Ἀνθίμου μοναχοῦ τῶν ἁγιορειτῶν καὶ ἀδεία τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἁωξγ', 1863, σ. 383α-386β.

3. Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομὴ εἰς τὴν βασιλικὴν καὶ πατριαρχικὴν μονὴν τῆς ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας τὴν ἐν Χαλκιδικῇ, ΒΖ, τ. 7 (1898), σ. 62. Ἐν Μυτιλήνῃ δείκνυται δῆθεν καὶ οἰκία τοῦ κοσμικοῦ Θεωνᾶ μετὰ 25 ἔλαιο-δένδρων, σ. 65.

4. Περικλ. Γ. Ζερέντο, Θεσσαλονικέων μητροπολίται ἀπὸ Θεωνᾶ τοῦ ἀπὸ ἡγουμένων μέχρι Ἰωάσαφ Ἀργυροπούλου (1520-1578), ΒΖ, τ. 12 (1903), σ. 131. Διον. Δακουρᾶ, Θεωνᾶς. Ὁ Λέσβιος, Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία», τ. 6, στ. 502.

τῆς παραδόσεως ταύτης εὐρίσκομεν ἐν τῇ Λεσβιάδι τοῦ Σταυράκη Ἀναγνώστου, ἔνθα ἀναφέρονται τὰ ἐξῆς. «Ἱερεὺς τις ἐνάρετος καὶ εὐλαβῆς καθ' ὑπερβολὴν ἐκ τοῦ ἔξω τῆς Θεσσαλονίκης εὐρισκομένου Μοναστηρίου τῆς ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας καταγόμενος, Θεωνᾶς, πρὸ δύο καὶ ἡμισείας, ἢ καὶ ἐπέκεινα ἑκατονταετηρίδων, διέτριβεν εἰς Πλομάριον, ἐπαγγελόμενος τὸν Πνευματικὸν καὶ ταξιδιώτην τοῦτον (ὅστις εἶναι σήμερον ὁ Ἅγιος Θεωνᾶς) ἐσυκοφάντησαν ἐπὶ μοιχείᾳ τινὲς ἐκ τῶν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν Πλομαριωτῶν· ὁ δὲ εὐλαβῆς καὶ θεοφοβούμενος οὗτος ἀνὴρ, μετὰ τὴν θείαν Μυσταγωγίαν, ἐπεκαλέσθη τὴν θείαν δίκην κατὰ τῶν κατηγορῶν του· καὶ ἐξαίφνης ἐκεῖθεν ἀνεχώρησεν εἰς τὸ Μοναστήριόν του· ὅπου καὶ ἐναρέτως μέχρι τέλους διαβιώσας ἀπέθανε καὶ ὁ τάφος του ἐκεῖ σώζεται σήμερον, σεβόμενος ὡς ὁ τοῦ ἁγίου Θεωνᾶ ὁ τάφος»¹. Ταῦτα πάντως ἀποτελοῦν προφορικὴν παράδοσιν, μὴ δυναμένην νὰ διακριβωθῇ, ἤτις, ἄγνωστον πόθεν ἔλκουσα τὴν ἀρχὴν, ἐσώζετο μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος μας εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας².

Ἐξ ὧσων ἡμῖν εἶναι γνωστά, ὁ Θεωνᾶς πρέπει νὰ ἐγεννήθη περὶ τὸ δευτερον ἡμισυ τοῦ 15ου αἰῶνος. Εἶναι ὅλως ὑποθετικὴ καὶ οὐδαμοῦ στηρίζεται ἡ γνώμη τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἱερισσοῦ, Ἁγίου Ὀρους καὶ Ἀρδαμερίου κ. Διονυσίου (ἀποθανόντος Μητροπολίτου Ἐδέσσης καὶ Πέλλης), ὅτι ὁ Θεωνᾶς, τὸν ὁποῖον ταυτίζει μετὰ τοῦ ἐτέρου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Θεωνᾶ (1560-1565), τοῦ ἀπὸ Παροναξίας, ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος 1495³.

Ὁ ἅγιος Θεωνᾶς, μεταβὰς εἰς τὸ Ἅγιον Ὀρος, ἠσκήτευσεν κατ' ἀρχὴν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Παντοκράτορος⁴, ἔνθα ἦτο ἐφημέριος⁵. Ἐπειδὴ ὅμως ἠγάπα τὴν ἡσυχον ζωὴν περισσότερον τῆς κοινοβιακῆς, μετέβαινε πρὸς συνάντησιν τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου, ὅστις ἐμόναζεν ἄνωθεν τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων, εἰς τὸ μονύδριον τοῦ Τιμίου Προδρόμου, τὸ ὁποῖον ἀνεκαίνισεν, καὶ ὅστις ἦτο περιβόητος μεταξὺ ὄλων τῶν πατέρων τοῦ Ὀρους διὰ τὰς

1. Σταυρ. Ἀναγνώστου, Ἡ Λεσβιάς ὡδὴ ἢ ἱστορικὸν ἐγκώμιον τῆς νήσου Λέσβου, Σμύρνη 1850, σ. 139-140, παρὰ Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομὴ, ἔ.ἀ., σ. 62, ὑποσ. 1.

2. Βασ. Π. Στογιάννου, Ἑλληνες λόγιοι ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Ὅσιος Θεωνᾶς Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», τ. 54 (1971), σ. 257.

3. Μητρ. Ἱερισσοῦ, Ἁγίου Ὀρους καὶ Ἀρδαμερίου Διονυσίου, Ἡ Ἁγία Ἀναστασία ἢ Φαρμακολύτρια καὶ ἡ ὁμώνυμος ἱερὰ μονή. Ὁ Ἅγιος Θεωνᾶς ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Β' κτίτωρ τῆς ἱερᾶς μονῆς. Τὸ ἅγιον λειψάνον αὐτοῦ. Τὰ σύγχρονα θαύματα τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, Ἐν Θεσσαλονίκη 1950, σ. 24.

4. Νικοδῆμου τοῦ Ἀγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.ἀ., σ. 40β. Βικτωρος Μαθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.ἀ., σ. 81.

5. Κωνστ. Χρ. Δουκάκη, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, τ. 8, Μην Ἀπρίλιος, Ἀθήναι 1962², σ. 48.

μυστικὰς ἀποκαλύψεις καὶ τὰ οὐράνια χαρίσματα, τὰ ὅποια ἠξιώθη παρὰ τοῦ Θεοῦ¹. Ὅτε ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Σκήτην ταύτην καὶ μετέβη μετὰ τῶν ἐξ μαθητῶν του εἰς τὸ ἐνδότερον μέρος τοῦ Ἄθω, τὸν ἠκολούθησε καὶ ὁ ὀρεγόμενος περισσότερον ἡσυχίαν Θεωνᾶς. Καὶ ἐνταῦθα ὁμοῦς ὁ ἅγιος Ἰάκωβος δὲν παρέμεινεν ἐπὶ πολὺ. Παραλαβὼν τοὺς μαθητάς του, ἀνήλθεν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἄθω διὰ νὰ προσευχηθῆ καὶ μετὰ ἀπὸ ὀλονύκτιον δέησιν, δι' ὀπτασιῶν ἐνισχυόμενος, ἀπεφάσισε νὰ ἐξέλθῃ πλέον εὐθύς τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν, μετέβη μετὰ τῶν μαθητῶν του εἰς κάστρον ὀνομαζόμενον Πέτρα, τοῦ ὁποίου προεῖπε τὴν μετὰ τρεῖς ἡμέρας γενομένην πυρκαϊάν. Ἐκεῖθεν μετέβησαν διὰ τῶν Μετεώρων, ἔνθα ὁ Ἰάκωβος διώρθωσε τοὺς ἐκεῖ μοναχοὺς, εἰς τὴν μονὴν τοῦ Τιμίου Προδρόμου ἐν Τρεβεκίστα² ἢ Δερβεκίστα, κειμένην οὐχὶ ἐν Μακεδονίᾳ, ὡς δέχονται οἱ Σάθας³, Legrand⁴, Petit⁵, Κάρδαρης⁶ καὶ Vlachos⁷, ἀλλ' ἐν σπηλαίῳ παρὰ τὸν Εὐήνον, φέροντι εἰσέτι τὸ ὄνομα «Ἀσκηταριὸ» καὶ ἀπέχουσιν μίαν ὥραν ἐκ τοῦ ὁμωνύμου χωρίου Δερβεκίστα (νῦν Ἀνάληψις) τοῦ τέως δήμου Παμφίας τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλοακαρνανίας⁸.

Ἡ ἐν Δερβεκίστα παραμονὴ τοῦ Ἰακώβου καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, συνετέλεσεν ὄλως ἐπωφελῶς εἰς τὴν ἐξύψωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ φρονήματος τῶν χριστιανῶν τῆς περιοχῆς, διὰ τῆς διδαχῆς καὶ τῶν θαυμάτων, ἅτινα ἐτέλει ὁ ἅγιος⁹. Τὸν ἅγιον Θεωνᾶν, ἔχων πιστότερον καὶ γνησιώτερον μαθητὴν ὁ ἅγιος Ἰάκωβος, ἀπέστειλε πρὸς τὸν Ἀρχιερέα τῆς Ἄρτης Ἀκάκιον

1. Βί κ τ ω ρ ο ς Μ α τ θ α ί ο υ, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.ἀ., σ. 81. Ν ι κ ο δ ῆ μ ο υ τοῦ Ἁ γ ι ο ρ ε ί τ ο υ, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.ἀ., σ. 38β.

2. Ν ι κ ο δ ῆ μ ο υ τοῦ Ἁ γ ι ο ρ ε ί τ ο υ, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.ἀ., σ. 39β-40α. Πρβλ. καὶ Βί κ τ ω ρ ο ς Μ α τ θ α ί ο υ, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.ἀ., σ. 81.

3. Κ ω ν σ τ. Ν. Σ ά θ α, Νεοελληνικὴ Φιλολογία. Βιογραφίαι τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διαλαμπάντων Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας μέχρι τῆς ἑλληνικῆς ἐθνεγερσίας (1453-1821), Ἐν Ἀθήναις 1868, σ. 211.

4. É m i l e L e g r a n d, Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés en Grec par des Grecs au XVe et XVIe siècles, t. 1er, Paris 1885 (Bruxelles 1963), σ. 313.

5. L. P e t i t, Les évêques de Thessalonique, «Échos d'Orient», τ. 5 (1901-1902), σ. 151 β.

6. Ἀ ρ χ. Π α ρ θ ε ν ί ο υ Κ ά ρ δ α ρ η, Ὁ Ἁγιος Θεωνᾶς Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης. Βίος, πολιτεία καὶ ἀκολουθία αὐτοῦ. Ὁ Ἁγιος Ἰωσήφ ὁ ἐκ Κρήτης. Βίος, πολιτεία καὶ ἀκολουθία αὐτοῦ, Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1947, σ. 9.

7. T h e o d. N. V l a c h o s, Die Geschichte der byzantinischen Stadt Melenikon, Thessaloniki 1969, σ. 84.

8. Δ. Λ (α μ π α δ α ρ ί ο υ), Δερβεκίστα, «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ Παύλου Δρανδάκη», τ. 9, σ. 48γ. Πρβλ. Π ά ν ο υ Β α σ ι λ ε ί ο υ, Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας Μητρόπολις, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία», τ. 1, στ. 1128. Β α σ. Π. Σ τ ο γ ι ά ν ν ο υ, Ὁσσιος Θεωνᾶς, ἔ.ἀ., σ. 257.

9. Ν ι κ ο δ ῆ μ ο υ τοῦ Ἁ γ ι ο ρ ε ί τ ο υ, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.ἀ., σ. 40α.

καὶ τοῦ ἔφερε ἐνταλτήριο γράμμα, διὰ νὰ ἐξομολογῇ τοὺς εἰς αὐτὸν ἐρχομένους χριστιανούς¹. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ἐτέλει θαύματα «ὁ Ἄρτης Ἀρχιερεὺς Ἀκάκιος, παρανομίας ποιῶν, καὶ φοβούμενος, μήπως φανερωθῶν αὐταὶ ἀπὸ τὸν ἅγιον, ἅμα δὲ καὶ διαφθαρεῖς τὸν νοῦν ἀπὸ κάποιους ψευδομοναχοῦς, ὁποῦ ἐφθόνουν τὸν ὄσιον, ἐπῆγε (φεῦ) ὁ ἄθλιος, καὶ ἐπρόδωσε τὸν Ἄγιον εἰς τοὺς ἐξουσιαστὰς τοῦ τόπου διαβαλὼν αὐτὸν ὅτι συνάζει πλῆθος διὰ ξηραῖς, καὶ διὰ θαλάσσης, καὶ δὲν ἤξεύρει τί θέλει νὰ κάμῃ»². Ἡ καταγγελία αὕτη τοῦ Ἀκακίου, εἰς βάρος τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, ἐμηνύθη εἰς τὸν Μπέην τῶν Τρικάλων, ὅστις ἀπέστειλε δεκαοκτὼ στρατιώτας αὐτοῦ, νὰ συλλάβουν τὸν ἅγιον καὶ νὰ τὸν μεταφέρουν εἰς τὰ Τρίκαλα. Ἐνῶ δὲ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ τοῦ Ἰακώβου, μικροψυχήσαντες, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Τιμίου Προδρόμου ἐν Δερβεκίστα, ὁ Θεωνᾶς καὶ ἕτερός τις μαθητής, ὁ Μαρκιανός, μὴ δειλιάσαντες, ἔμειναν συντροφεύοντες τὸν ἀγαπητὸν διδάσκαλόν των. Ὁ Μπέης τῶν Τρικάλων ἔβαλε τὸν Ἰακώβον τεσσαράκοντα ἡμέρας εἰς τὴν φυλακὴν, «ἕως οὗ ἔλθῃ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀπόφασις». Ἡμέραν τινὰ οἱ δύο πιστοὶ μαθηταὶ του, Θεωνᾶς καὶ Μαρκιανός, ἠρώτησαν τὸν ἐν φυλακῇ εὐρισκόμενον μετὰ τοῦ διακόνου Ἰακώβου καὶ τοῦ Διονυσίου, περὶ τῆς τύχης τῆς μονῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀδελφῶν, μετὰ τὸν θάνατόν του. Ὁ Ἰακώβος τότε προεφήτευσεν τὴν ἀποχώρησίν των ἐκ τῆς μονῆς καὶ τὴν ἐπανασυγκέντρωσιν αὐτῶν εἰς τινὰ μονὴν παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην³, «ἔγραψε δὲ καὶ ἐπιστολὴν ὁ ὄσιος ἐκ τῆς φυλακῆς πρὸς τοὺς ἀδελφούς, ὁποῦ εὐρίσκοντο εἰς τὸ ἐν Τρεβέκιστα Μοναστήριον, συμβουλευτικὴν τῶν πρεπόντων, δι' ἧς ἀπεκατέστησεν εἰς αὐτοὺς Ἡγούμενον τὸν Παππᾶ Θεωνᾶν, παραγγείλας εἰς αὐτοὺς νὰ τὸν ὑποτάσσωνται, ὡσὰν καὶ αὐτὸν καὶ νὰ τοὺς τελέσουν μετὰ τὸν θάνατον τὸν σαρανταλείτουργόν τους»⁴.

Ὁ ἅγιος Ἰακώβος, ὁ διάκονος Ἰακώβος καὶ ὁ μοναχὸς Διονύσιος, ὠδηγήθησαν πρὸς τὸν Βασιλέα, τῇ διαταγῇ τοῦ ὁποίου ἐβασανίσθησαν σκληρῶς ἐπὶ δέκα ἐπτὰ ἡμέρας, τέλος δὲ ὁ ἅγιος Ἰακώβος ὑποστάς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον, παρέδωκε τὸ πνεῦμα, τὴν 1ην Νοεμβρίου τοῦ 1520. Τὰ λείψανα τῶν τριῶν Μαρτύρων ἠγοράσθησαν ὑπὸ τῶν χριστιανῶν, μετεφέρθησαν τρία μίλια ἔξω τῆς πατρίδος των, εἰς τὸ παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν Ἀλβανιτοχώριον, καὶ ἐναπετέθησαν εἰς τρία χωριστὰ μνημεῖα⁵.

1. Βίκτωρος Ματθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.ἀ., σ. 81.

2. Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.ἀ., σ. 40α.

3. Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.ἀ., σ. 40β. Βίκτωρος Ματθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.ἀ., σ. 81-82.

4. Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.ἀ., σ. 40β-41α. Πρβλ. Βίκτωρος Ματθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.ἀ., σ. 83.

5. Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.ἀ., σ. 40α-42β.

Ἐκ τῆς ἡμερομηνίας τοῦ θανάτου τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἀσφαλῶς, ὅτι ὁ Θεωνᾶς ἐγένετο ἡγούμενος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Τιμίου Προδρόμου ἐν Δερβεκίστα τὸ ἔτος 1520¹.

Συμφώνως πρὸς τὴν προφητείαν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, μετὰ τὸν θάνατόν του, οἱ ἐν Δερβεκίστα μοναχοί, ἐγκαταλείψαντες τὴν μονήν, μετέβησαν εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, εἰς τὴν μονὴν τῆς Σίμωνος πέτρας². Ἐνταῦθα εὕρισκόμενος καὶ ὁ ἅγιος Θεωνᾶς, ἐπληροφορήθη μετὰ τῶν λοιπῶν μαθητῶν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, παρὰ τινος Ἀρτηνοῦ ἱερέως, Νικολάου, ὅτι τὰ λείψανα τῶν τριῶν ἁγίων ἦσαν ἐνταφιασμένα πλησίον τῆς Ἀδριανουπόλεως. Τότε ἐστάλησαν τινες, ἦνοιξαν τοὺς τάφους αὐτῶν, ἔλαβον τὰ λείψανα καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος³.

Μετ' οὐ πολὺ «οἱ μαθηταὶ τοῦ ἁγίου καὶ διὰ τὴν ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων, καὶ μᾶλλον διὰ τὴν προφητείαν τοῦ ἁγίου ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὴν Σιμονόπετραν»⁴ καὶ λαβόντες τὰ λείψανα, ἦλθον παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην. Εὐρόντες δὲ ἐκεῖ τὸ Μοναστήριον τῆς ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας⁵ ἢ Φαρμακευτρίας, ὡς ἀναφέρει ὁ Σάθας⁶, «τὸ ὅποιον ἦτο τότε Μονὺδριον μικρότατον, παλαιότατον καὶ σεσαθρωμένον, ἀνοικοδόμησαν ἐκ βάρων καὶ ἰκανὰ κελλία ἔκτισαν διὰ τοὺς ἀδελφούς, χάριτι δὲ Χριστοῦ συνήχθη-

1. Νικολοδήμου τοῦ ἁγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.ἀ., σ. 38. Ὁ Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης, Ἰακώβος, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία», τ. 6, στ. 639, ἀναφέρει τὸ ἔτος 1519.

2. Νικολοδήμου τοῦ ἁγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.ἀ., σ. 43α. Βικτωρος Ματθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.ἀ., σ. 82.

3. Βικτωρος Ματθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.ἀ., σ. 82. Ὁ Νικολοδήμος ἁγιορείτης, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.ἀ., σ. 42β-43α, ἀναφέρει ὅτι ὁ ἐξ Ἀρτης καταγόμενος ἱερεὺς Νικόλαος, μεταβάς πρὸς συνάντησιν τοῦ κατοικοῦντος εἰς τὸν Δουναβιν ἀδελφοῦ του, εὔρε τὰ λείψανα τῶν ἁγίων, τῶν ὁποίων τμήματα καθὼς καὶ τὴν κάραν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, μετέφερον εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, πρὸς τοὺς μαθητὰς τοῦ Ἰακώβου, οἵτινες ἔστειλαν τὸν μοναχὸν Θεόφιλον καὶ ἔφερε τὰ ἐπίλοιπα λείψανα τοῦ ὁσίου καὶ τῶν μαθητῶν του.

4. Νικολοδήμου τοῦ ἁγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.ἀ., σ. 43.

5. Περὶ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας πρβλ. Ἀρχιμ. Ἀποστόλου Δημέλη, Ὁ βίος καὶ τὸ μαρτύριον ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας. Βίος — παρακλητικὸς κανὼν — Ἱστορία τῆς ἱερᾶς μονῆς ἁγίας Ἀναστασίας — Ἱερὰ ἀκολουθία, Ἀθήναι 1969. Ἰω. Σπ. Ράφου, Ἡ ἁγία Ἀναστασία καὶ Φαρμακολύτρια, «Ἐκκλησία», τ. 26 (1949), σ. 27 κ.έ. Τοῦ αὐτοῦ, Ἀναστασία. Ἡ Φαρμακολύτρια, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία», τ. 2, στ. 565-567. Πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Κατάλογος τῶν ἐν τῇ μονῇ τῶν Βλατέων ἀποκειμένων κωδικῶν, «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» τ. 2 (1918), σ. 102, 225 καὶ 441 (χειρόγραφος παράδοσις τοῦ βίου καὶ τοῦ μαρτυρίου τῆς ἁγίας).

6. Κωνστ. Ν. Σάθας, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη ἢ συλλογὴ ἀνεκδότων μνημείων τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, τ. Γ', Ἐν Βενετίᾳ 1872, σ. 568, τ. Ε', Ἐν Βενετίᾳ 1876, σ. νη'.

σαν ἕως ἑκατὸν πενήκοντα ἀδελφοί, οἵτινες διῆγον κοινοβιακὴν ζωὴν. Εἰς δὲ τὰς οἰκοδομὰς ταύτας καὶ εἰς ὄλους τοὺς ἀδελφούς, ἦτο Ἡγούμενος καὶ προεστὼς ὁ Ἅγιος Θεωνᾶς»¹, διδάσκων τοὺς ὑπ' αὐτὸν μοναχοὺς².

Δὲν εἶναι γνωστὸν πότε ὁ Θεωνᾶς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ μαθηταὶ μετέβησαν εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας. Τὸ ἔτος 1520 δὲν δύναται νὰ ἐκκληφθῆ ὡς ἔτος ἀνοικοδομήσεως τῆς μονῆς παρὰ τοῦ Θεωνᾶ, ὡς δέχεται ὁ Darrouzès³, διότι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ Θεωνᾶς ἐγένετο ἡγούμενος εἰς τὴν ἐν Δερβεκίστα μονὴν τοῦ Τιμίου Προδρόμου. Ἐὰν πιστεῦσωμεν εἰς τινὰ παράδοσιν, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ Θεωνᾶς παρέμεινεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος μόνον δύο ἔτη, ὅτε ἐγκατέλειπε τὴν Δερβέκισταν⁴, τότε ἡ ἀνοικοδόμησις τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας πρέπει νὰ τοποθετηθῆ περὶ τὸ ἔτος 1522. Πάντως τὰ δεδομένα ταῦτα καθιστοῦν σαφές, ὅτι ὁ ἅγιος Θεωνᾶς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἦτο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κατὰ τὸ ἔτος 1520 καὶ ἐφεξῆς, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ ἔτους 1525, ὡς προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὁ Ζερλέντης, στηριζόμενος εἰς ἐπισηφαλεῖς μαρτυρίας⁵. Οὕτω π.χ. ἡ μαρτυρία τοῦ Βελοῦδου, καθ' ἣν ὁ Θεωνᾶς ἦτο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης τὸ 1520⁶, τὴν ὁποίαν ἐπικαλεῖται ὁ Ζερλέντης⁷, δὲν δύναται νὰ ἐκκληφθῆ σοβαρῶς, καθ' ὅτι γνωρίζομεν ὅτι τὸ 1520 ὁ Θεωνᾶς ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν Δερβέκισταν. Ἐπίσης ὁ Βελοῦδος εἰς οὐδεμίαν πηγὴν παραπέμπει, ἐξ ἧς θὰ ἠδυνάμεθα νὰ βεβαιωθῶμεν περὶ τῆς ἀπιθάνου ὄντως ταύτης πληροφορίας. Ἡ δευτέρα μαρτυρία, τὴν ὁποίαν ἐπικαλεῖται ὁ Ζερλέντης, προέρχεται ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Θεωνᾶ, ἔνθα ἀναφέρεται ρητῶς: «Ἐξῆ δὲ ὁ Ἅγιος Θεωνᾶς εἰς τὸ χιλιοστὸν πεντακοσιοστὸν εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ»⁸. Κατὰ

1. Βίκτωρος Ματθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.ἀ., σ. 82. Πρβλ. καὶ Νικοδῆμου τοῦ Ἁγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.ἀ., σ. 43β.

2. Νικ. Π. Χρυσανθίδου, Αὐτοσχέδιος περιγραφὴ τῆς Χαλκιδικῆς Χερσονήσου μετ' ἀρχαιολογικῶν σημειώσεων καὶ ἱστορικῶν συμβάντων, Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1870, σ. 47 καὶ 49.

3. Jean Darrouzès, Les manuscrits du monastère Sainte-Anastasie Pharmacolytria de Chalcidique, «Revue des Études Byzantines», τ. 12 (1954), σ. 45.

4. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικέων μητροπολίται, ἔ.ἀ., σ. 132.

5. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικέων μητροπολίται, ἔ.ἀ., σ. 132-133. Τοῦ αὐτοῦ, Θεωνᾶς ὁ ἀπὸ ἡγουμένων καὶ Μακάριος ὁ Ζακύνθιος ἀρχιεπίσκοποι Θεσσαλονικέων, ΒΖ, τ. 14 (1905), σ. 254-255.

6. Ἰωάννου Βελοῦδου, Ἑλλήνων Ὁρθοδόξων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ. Ἱστορικὸν ὑπόμνημα, ἐκδοσις δευτέρα. Ἀναθεωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, Βενετία 1893, σ. 198.

7. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικέων μητροπολίται, ἔ.ἀ., σ. 132. Τοῦ αὐτοῦ, Θεωνᾶς ὁ ἀπὸ ἡγουμένων, ἔ.ἀ., σ. 254.

8. Βίκτωρος Ματθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.ἀ., σ. 83. Πρβλ. Νικόδημου τοῦ Ἁγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.ἀ., σ. 43β.

τὸν Ζερλέντην, ἐνταῦθα μαρτυρεῖται ὁ θάνατος τοῦ ἁγίου Θεωνᾶ¹. Ἐκ τῶν συμφραζομένων ὁμως καὶ μόνον καθίσταται σαφές, ὅτι ὁ ἅγιος Θεωνᾶς δὲν ἀπέθανε τὸ 1525, ἀλλ' ὅτι ἤτο ἤδη ἡγούμενος τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας², ἢ δὲ συνέχεια τοῦ κειμένου τοῦ βίου παρουσιάζει τὸν Θεωνᾶν ζῶντα. «Ἄφ' οὗ δὲ ἐστερέωσε καλῶς τοῦτο τὸ κοινόβιον, καὶ κατὰ τὸν τύπον καὶ κατὰ τὰ ἀσκητικὰ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ἐρρῦθμισε καὶ ἐκανόνισε τοὺς μαθητάς του νὰ πολιτεύονται, ἔκτισε τὸ ἀσκητήριον καὶ ἀναχωρῶν ἀπὸ τὸ Μοναστήριον κατὰ καιρούς, ἡσύχαζεν ἐκεῖ μόνος, μόνῳ τῷ Θεῷ προσευχόμενος· καὶ πάλιν μετέβαινε πρὸς τοὺς μαθητάς του, παρηγορῶν αὐτοὺς εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ μοναχικοῦ πολιτεύματος»³.

Ἐπὶ πλεόν, ἕκ τινος βραχέος σημειώματος ἐν χειρογράφῳ τεύχει τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ, καθίσταται δῆλον, ὅτι ὁ Θεωνᾶς ἤτο ἡγούμενος τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τὸν Ἰανουάριον τοῦ ἔτους 1523. Τὸ σημείωμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐξέδωκε καὶ ὁ Ζερλέντης, ἀναφέρει τὰ ἐξῆς: «...Κάλλιστος ἀμόνα[χος]. Ἔτους ζλα'. (7031-5508=1523) μηνὴ εἰνουαρήῳ εἰγουμενο[υ] Θεονα του πάνη. ἐν τε ἅγια ἀναστασια ἐν το ειερό κηνοβήο...»⁴.

Καὶ ἄλλοι ὁμως λόγοι συνηγοροῦν εἰς τὴν ἄποψιν, ὅτι ὁ Θεωνᾶς, ὁ ἀπὸ ἡγουμένων, δὲν ἤτο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Ζερλέντης τοποθετεῖ τὴν Ἀρχιερατείαν του. Ἐπὶ πλακὸς ἐντετειχισμένης ἄνωθεν τῆς πύλης τοῦ πύργου, τοῦ εὑρισκομένου εἰς τὸ ἐν Κριτζιανᾶ τῆς Ἐπανομῆς μετόχιον τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας, ἀναγέγλυται διὰ κεφαλαίων γραμμάτων, ποικιλώτατα συμπεπλεγμένων, ἐπιγραφὴ τοῦ Θεωνᾶ, τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1529, ἡγουμένου τότε τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας⁵. Νεώτερος ἐκδότης τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς, δέχεται, διορθῶν τὸν πρῶτον ἐκδότην Παπαγεωργίου, ὅτι ἡ σωστὴ χρονολογία αὐτῆς εἶναι τὸ ἔτος 1530

1. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικέων μητροπολίται, ἔ.ἀ., σ. 133. Τοῦ αὐτοῦ, Θεωνᾶς ὁ ἀπὸ ἡγουμένων, ἔ.ἀ., σ. 254.

2. Δὲν εἶναι ὀρθόν, ὅτι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐγένετο ἡ ἀνοικοδόμησις τῆς μονῆς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Θεωνᾶ. Τὸ ἔτος τοῦτο πάντως δέχονται ὁ Μητροπ. Ἱερισσοῦ, Ἁγίου Ὄρους καὶ Ἀρδαμερίου Διονύσιος, Ἡ Ἁγία Ἀναστασία, ἔ.ἀ., σ. 10 καὶ 26-28 καὶ ὁ Ἰω. Κ. Κορναράκης, Ἀναστασίας ἁγίας Μονή, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία», τ. 2, στ. 568.

3. Βίκτωρ Μαθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.ἀ., σ. 83. Ὁ Μ. Ἰω. Γεδεών, Ἰωακείμ μοναχὸς ὁ Ἀναστασιώτης, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», ἔτος Δ' (1883), σ. 11β, ἀναφέρει ὅτι ὁ Θεωνᾶς ἐπεσκεύασε τὴν μονὴν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἸΣΤ' αἰῶνος. Ὁ αὐτὸς Μ. Ἰω. Γεδεών, Μνεῖα τῶν πρὸ ἐμοῦ. 1800-1863-1913, Ἐν Ἀθήναις 1934, σ. 42, ἀναφέρει, ὅτι ἡ μονὴ ἤρξατο κτιζομένη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1522-1540.

4. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Περὶ τριῶν ἱεραρχῶν Θεσσαλονίκης φερόντων τὸ ὄνομα Θεωνᾶς, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», τ. 31 (1911), σ. 260β.

5. Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομή, ἔ.ἀ., σ. 80. Πρβλ. καὶ σ. 43. Ἡ ἐπιγραφὴ σ. 80-81.

καὶ ὄχι τὸ 1529¹. Εἰς ἐκδοτήριον γράμμα τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Ἰωάσαφ, τοῦ Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1531, ὁ Θεωνᾶς, ὅστις ἀποκαλεῖται «θεοφιλῆς καὶ θεῖος» καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ἰωάσαφ ἀναθέτει τὴν διακυβέρνησιν καταπεπτωκότος μοναστηρίου ἐν Θεσσαλονίκη, τοῦ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἢ τοῦ κυροῦ Ἰωήλ², ἦτο εἰσέτι ἡγούμενος τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας³. Εἰς κώδικά τινα τῆς ἐν Ἄθω μονῆς τῆς Μεγίστης Λαύρας (Κῶδιξ I 40 ἐβδομαδαρία φ. 156), τὸν Ἰούνιον τοῦ ἔτους 1535 μνημονεύεται ὁ Θεωνᾶς ἔτι «παπᾶς»· «ἐν τῷ ζμγ΄ (1535) ἰνδ. η΄ ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ ἀ΄ κἀγὼ Σωσίπατρος μοναχὸς παραγενόμενος ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας καὶ ἔδωκα εἰς τοὺς προϊσταμένους ἀδελφούς, τὸν τε παπᾶ κύριον Θεωνᾶν τὸν ἡμίονιον ὃν εἶχον καὶ τετραβάγγελον πάνυ ὠραῖον καὶ Πανθέκτην ὁμοίως ἦν εἶχον ψάλλειν, Ὁρολόγιον ὀκτάηχον καὶ Ἑβδομαδαρίαν καὶ τὰ ἠθικὰ τοῦ μεγάλου Βασιλείου βιβλίον ὠραῖον»⁴. Ἐκ τούτων λοιπὸν καταφαίνεται ὅτι, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ ἔτους 1535, ὁ ἡμέτερος Θεωνᾶς, ὁ ἀπὸ ἡγουμένων, δὲν ἦτο ἀκόμη Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης. Οὕτω πιστεύομεν, ὅτι δὲν εὐσταθεῖ ἢ προσπάθεια τοῦ Ζερλέντου⁵ νὰ παρουσιάσῃ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1520 καὶ 1542, δύο διάφορα πρόσωπα φέροντα τὸ ὄνομα Θεωνᾶς, ἐνῶ πρόκειται περὶ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, τὸ ὁποῖον ὀπωσδήποτε μέχρι τοῦ 1535 ἦτο ἡγούμενος. Τὸ ἀνακόλουθον τῶν σκέψεων καὶ τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Ζερλέντου, ἀπέδειξεν εὐκρινῶς ὁ Petit⁶, ἐνῶ ἢ εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ Petit ἀπάντησις τοῦ Ζερλέντου, ἐβασίσθη ἐκ νέου ἐπὶ τῶν αὐτῶν στοιχείων⁷, τὰ ὁποῖα ἐπεκαλέσθη καὶ ὅτε διὰ πρώτην φοράν ἠσυχολήθη μὲ τὸ θέμα αὐτό⁸.

Ἡ ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας παραμονὴ τοῦ Θεωνᾶ, ἀνήγαγε ταύτην εἰς περιωπὴν, ἣτις μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἀνὰ τὸ ὄρος αὐτῆς διεσπαρμένων παρεκκλησιῶν (9 τὸν ἀριθμὸν, τῆς ἁγίας Τριάδος, τῶν ἁγίων

1. Θεοχ. Παζαρά, Ἡ κτητορικὴ ἐπιγραφή τοῦ μετοχίου τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας στὰ Κριτζιανᾶ Ἐπανομῆς, «Μακεδονικά», τ. 10 (1970), σ. 150. Δι' ἐτέρας ἐπιγραφὰς τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας βλ. Λίνου Πολίτη, Ἐπιγραφές Ἁγίας Ἀναστασίας, «Ἑλληνικά», τ. 12 (1952-1953), σ. 379-383.

2. Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομή, ἔ.ἀ., σ. 62 καὶ 63.

3. Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομή, ἔ.ἀ., σ. 72. Τὸ ὄλον γράμμα σ. 71-73.

4. Πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Ἁγιορειτικῶν κωδίκων σημειώματα. Α΄ τῆς Λαύρας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», τ. 1 (1917), σ. 618. Jean Dargouzes, Les manuscrits, ἔ.ἀ., σ. 56. Πρβλ. καὶ σ. 48-49.

5. Τὴν ἄποψιν τοῦ Ζερλέντου ἀποδέχεται καὶ ὁ Βασ. Π. Στοιγιάννος, Ὁσῖος Θεωνᾶς, ἔ.ἀ., σ. 260. Πρβλ. καὶ σ. 256.

6. L. Petit, Nouveaux évêques de Thessalonique, «Échos d'Orient», τ. 6 (1903), σ. 295β-296β. Πρβλ. καὶ Jean Dargouzes, Les manuscrits, ἔ.ἀ., σ. 56.

7. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεωνᾶς ὁ ἀπὸ ἡγουμένων, ἔ.ἀ., σ. 254-255.

8. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικέων μητροπολίται, ἔ.ἀ., σ. 132-133.

Κηρύκου καὶ Ἰουλίττης, Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων, τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου, τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τοῦ ἁγίου Δημητρίου καὶ τοῦ προφήτου Ἡλίου, οἷς ἔπειτα προσετέθη τὸ τοῦ ἁγίου Θεωνᾶ, πλησίον τῆς σκῆτης αὐτοῦ)· δείκνυται ἐν τῇ νοτίᾳ αὐλῇ τῇ ἐντὸς τῆς μονῆς εὐμεγέθους θολωτὸς λουτρῶν, ἐπικείμενος βαθεῖ καὶ εὐρυχώρῳ ὑπογείῳ θαλάμῳ (ἐν ᾧ κρέμανται σταλακτῖται), κτίσμα τοῦ Θεωνᾶ, πλησίον δὲ τοῦ ναυδρίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ἐρείπια θεμελίων τοῦ ὑπὸ Θεωνᾶ ἰδρυθέντος σχολείου τῶν πρὸς τὸν μοναστικὸν βίον προπαιδευμένων· ἡ παράδοσις λέγει καὶ περὶ νοσοκομείου τοῦ Θεωνᾶ¹.

Πότε ἐγένετο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης ὁ ἡμέτερος Θεωνᾶς; Εἰδομεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Θεωνᾶς ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τὸν Ἰούνιον τοῦ 1535. Ἐκτὸς τούτου μέχρι τοῦ ἔτους 1535 προΐστατο τῆς Θεσσαλονικέων Ἐκκλησίας ὁ Ἰωάσαφ, διότι κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος δαπάνη αὐτοῦ ἀντεγράφη μηνιαῖον τοῦ Ἰανουαρίου². Ἐπομένως ἡ ἀνάρρησις τοῦ Θεωνᾶ, εἰς τὸν θρόνον τῆς Θεσσαλονίκης, ἐγένετο ὀψωσδήποτε μετὰ τὸ 1535. Ἡ εἰκοσαετής ἀρχιερωσύνη τοῦ Θεωνᾶ ἐν Θεσσαλονίκῃ, 1520-1540, ὡς δέχεται ὁ Ἀνθιμος Ἀλεξούδης³, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὅτι εὐσταθεῖ. Τὸν Ἰωάσαφ λοιπὸν διεδέχθη πιθανῶς ὁ Θεωνᾶς⁴ καὶ οὐχὶ τὸν Μακάριον, ὡς δέχονται οἱ Ζερλέντης⁵ καὶ Παπαδόπουλος-Κεραμεύς⁶. Ὁ Μακάριος ἤδη τὸ ἔτος 1537 ὠνόμαζεν ἑαυτὸν πρῶην Θεσσαλονίκης ἀρχιεπίσκοπον⁷ καὶ ἀπέθανε τὴν 12ην Ἀπριλίου τοῦ 1546⁸.

1. Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομή, ἔ.α., σ. 62.

2. Σπυρ. Π. Λάμπρου, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ἑλληνικῶν κωδίκων, τ. Β', ἐν Κανταβριγία τῆς Ἀγγλίας 1900, σ. 244 β. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικέων μητροπολίται, ἔ.α., σ. 135.

3. Ἀνθίμου Ἀλεξούδη, Χρονολογικοὶ Κατάλογοι τῶν ἀπὸ Χριστοῦ Ἀρχιερατευσάντων, κατ' ἐπαρχίας (ἐκ τοῦ Νεολόγου Κ/πόλεως τῆς Τετάρτης 28 Φεβρ. 1890, αὔξ. ἀρ. φυλ. 6188 καὶ ἐξῆς), Πανελλήνιον Λεύκωμα Ἐθνικῆς Ἐκατονταετηρίδος 1821-1921. Ἡ Χρυσὴ Βίβλος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τ. Στ'. Ἐκκλησία-Κλῆρος, Ἐν Ἀθήναις 1922, σ. 183.

4. Πρβλ. καὶ L. Petit, Les évêques, ἔ.α., σ. 151α. Τοῦ αὐτοῦ, Nouveaux évêques, ἔ.α., σ. 296α.

5. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικέων μητροπολίται, ἔ.α., σ. 135-136. Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ, Θεωνᾶς ὁ ἀπὸ ἡγουμένων, ἔ.α., σ. 255.

6. Ἀ. Παπαδοπούλου-Κεραμεύς, Ἡ μονὴ Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας, ΒΖ, τ. 10 (1901), σ. 194.

7. Ἀ. Παπαδοπούλου-Κεραμεύς, Ἡ μονὴ Ἀναστασίας, ἔ.α., σ. 194. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικέων μητροπολίται, ἔ.α., σ. 136.

8. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικέων μητροπολίται, ἔ.α., σ. 136. Μ. Γεδεών, Πατριαρχικαὶ Ἐφημερίδες, Ἀθήναι 1936, σ. 23. Ὁ Μακάριος ἐχειροτονήθη Μητροπολίτης Κορίνθου τὸ 1507 καὶ ἀπέθανεν ὡς μοναχὸς Μιχαὴλ εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου.

Ἡ πρώτη σαφὴς μαρτυρία, ὅτι ὁ Θεωνᾶς ἦτο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, προέρχεται ἐκ τινος γράμματος αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου μνεῖαν ποιεῖται ὁ Langlois¹. Ἐκ τούτου καταφαίνεται, ὅτι ὁ Θεωνᾶς τὸ ἔτος 1539 κατεῖχε ἤδη τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐξ ἄλλου δὲ γράμματος², δι' οὗ δηλοῦται περὶ τῶν προσερχομένων καὶ ἀφιερούντων πράγματα τῷ μοναστηρίῳ Μαρίας τῆς ἀει Παρθένου, ὅπως ἀπερχόμενοι αὐτοῦ μὴ ἀντιποιῶνται ταύτων³, καθίσταται σαφές, ὅτι ἐξηκολούθει νὰ προΐσταται τῆς Θεσσαλονίκης τὸν Μάϊον τοῦ 1541.

Ὡς Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης ὁ Θεωνᾶς «ἐπρόσθετε νηστεῖαν ἐπάνω εἰς νηστεῖαν, ἀγρυπνίαν εἰς τὴν ἀγρυπνίαν, προσευχὴν εἰς τὴν προσευχὴν, τοῖς πᾶσι πάντα ἐγένετο, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, μόνον διὰ νὰ κερδίση πάντας τοὺς ἐμπιστευθέντας αὐτῷ Χριστιανοὺς καὶ νὰ φυλάξη τὰ ποιμνία του ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν αἰσθητῶν καὶ νοητῶν λύκων, ὡς ἀληθινὸς ποιμὴν καὶ τοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Χριστοῦ μαθητῆς γνησιώτατος»⁴.

Εἰς γράμμα τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου Β', ἐκδοθέντος τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1542, ὁ Θεωνᾶς μνημονεύεται «ὡς ὁ μακαρίτης πρῶην ἀρχιερεὺς χρηματίσας Θεσσαλονίκης κύριος Θεωνᾶς ἐκεῖνος»⁵. Ἐπομένως ὁ Θεωνᾶς ἐχρημάτισε Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης τοῦλάχιστον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1539 καὶ ἐποίμανε τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Θεσσαλονικέων μέχρι τοῦ χρονικοῦ διαστήματος μεταξὺ τοῦ Μαΐου τοῦ 1541 καὶ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1542⁶.

1. V. Langlois, *Le Mont Athos et ses monastères*, Paris 1867, σ. 70.

2. Τὸ γράμμα ἐν Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομή, ἔ.ἀ., σ. 73.

3. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικέων μητροπολίται, ἔ.ἀ., σ. 136.

4. Βικτωρος Ματθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.ἀ., σ. 84.

5. Τὸ γράμμα ἐν Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικέων μητροπολίται, ἔ.ἀ., σ. 143-144. Περίληψιν τοῦ γράμματος βλ. ἐν Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομή, ἔ.ἀ., σ. 74-75. Ὁ Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου, Ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Θεωνᾶς ὁ Α' καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ μαρτυρολογικόν, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», τ. 31 (1911), σ. 180β, παρακινήθεισ ὑπὸ τινος χειρογράφου τεύχους τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Μιχαὴλ τοῦ Μαυροῦδῆ, ἐπιγεγραμμένου: «Μαρτύριον τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Μιχαὴλ τοῦ νεωστὶ μαρτυρήσαντος ἐν Θεσσαλονίκη συγγραφὴν παρὰ τοῦ πανιερωτάτου ἁγίου Θεσσαλονίκης κυρίου Θεωνᾶ», ἐν ᾧ ἀναφέρεται, ἐν σ. 69 τοῦ τεύχους, ἡ 21η Μαρτίου τοῦ ἔτους 7052 (-5508=1544) ὡς χρόνος μαρτυρίου τοῦ Μιχαὴλ, δέχεται, ὅτι ὁ Θεωνᾶς ἔζη ἔτει 1544 ὡς μητροπολίτης Θεσσαλονίκης. Εἶναι προφανές, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Θεωνᾶ ἐξελήφθη ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ Θεοφάνους.

6. Πρβλ. Θεοχάρη Παζαρά, Ἡ κτητορικὴ ἐπιγραφή, ἔ.ἀ., σ. 148. Ὁ Michailis Le Quien, *Oriens christianus in quatuor patriarchatus digestus, tomus secundus*, Parisiis 1740, σ. 62-63, οὐδένα λόγον περὶ τοῦ ἡμετέρου Θεωνᾶ ποιεῖται, εἰ μὴ μόνον περὶ τοῦ Θεωνᾶ τοῦ ἀπὸ Παροναξίας. Ὁ πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρόνιος Εὐστρατιάδης, Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἐκδοσις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, σ. 203α, ἀναφέρει, ὅτι ὁ Θεωνᾶς ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ περὶ τὸ 1544-5.

Ἦς διοικητήριον τοῦ Μητροπολίτου Θεωνᾶ ἐχρησίμευσεν οἰκία τις κειμένη νοτίως καὶ ἄπέναντι τοῦ ναοῦ τῶν Ἐσωμάτων (ἘΑγιος Γεώργιος-Rotonda) καὶ ἦτις διετήρει στοιχεῖα βυζαντινῆς κοσμητικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἐνῶ δύο ἕτεροι νοτίως συνεχόμενοι οἰκίαι ἐχρησίμευον ὡς κατοικία αὐτοῦ, ὁ δὲ ναὸς τῶν Ἐσωμάτων ἦτο ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς¹. Τὴν τελευταίαν ταύτην ἄποψιν ἠμφεσβήτησεν ὁ Θεοχαρίδης², τὸν ὁποῖον ἠκολούθησε καὶ ὁ Λέτσας³. Ὁ Θεοχαρίδης ἐδέχθη, ὅτι ἀπὸ τοῦ 1525 καὶ ἐξῆς μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς Θεσσαλονίκης ἦτο ὁ μικρὸς ναὸς τοῦ ἘΑγίου Δημητρίου. Εἰς τὴν συζήτησιν ἐπανῆλθεν ὁ Βακαλόπουλος καὶ ἐτεκμηρίωσε τὴν ἄποψιν, ὅτι ὁ ναὸς τῶν Ἐσωμάτων ἦτο ἐπὶ Θεωνᾶ ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς⁴.

Τὸ ἱερὸν καὶ σεβάσμιον λείψανον τοῦ ἘΑγίου Θεωνᾶ, ἀπολέσαν κατὰ τὴν ἔτει 1821 εἰς τὴν νῆσον Σκόπελον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ ἘΑγιον ἘΟρος (εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἐσφιγμένου) ὑπὸ τῶν μοναχῶν Μητροφάνους καὶ Νικοδήμου μεταφορὰν αὐτοῦ μέγα μέρος τοῦ δέρματος⁵, εὐρίσκεται ἔτι ὀλόκληρον εἰς τὴν ἘΙερὰν Μονὴν τῆς ἘΑγίας ἘΑναστασίας, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ὁ ἀνακαινιστὴς καὶ ἠγούμενος, «εὐωδιὰν ἀναπνέον ἄρρυτον, θαύματα ἐνεργοῦν καὶ ἰάματα παρέχων τοῖς μετὰ πίστεως τῇ σορρῶ αὐτοῦ προσερχομένοις»⁶.

ἘΟ ἘΑγιος Θεωνᾶς ἐορτάζεται τὴν 4ην ἘΑπριλίου⁷, τὴν δὲ μνήμην αὐτοῦ τελοῦν οἱ πατέρες τῆς Μονῆς τῆς ἘΑγίας ἘΑναστασίας κατὰ τὴν τετάρτην Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν, «ἀγρυπνίαν ἐπιτελοῦντες καὶ πανήγυριν, ἐν ἣ συνέρχονται οἱ ἀπὸ τὰ πέριξ Χριστιανοί, κατὰ μίμησιν τοῦ τῆς δευτέρας Κυριακῆς ἐορταζομένου ἘΑγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, τοῦ ὁποίου οὐχὶ μόνον εἰς τὸν θρόνον ὑπῆρξε διάδοχος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ ἘΑγιότητα ἐφάμιλλος, ὁ μακάριος Θεωνᾶς»⁸.

Δὲν εἶναι γνωστὸν πότε ἤρχισε νὰ ἐορτάζεται ὡς ἘΑγιος ὁ Θεωνᾶς. ἘΟ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος Ε' (1797-1798), κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον τοῦ 1797, ἀναφερόμενος εἰς τὸν Θεωνᾶν, δὲν ἀποκαλεῖ τοῦτον

1. ἘΑπ. Βακαλόπουλου, Τρεῖς οἰκοὶ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ, «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», τ. 19 (1935), σ. 311. Τὸ ἔα αὐτοῦ, ἘΟ Ναὸς τοῦ ἘΑγίου Γεωργίου (Rotonda) ὡς μητρόπολις κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα, «Μακεδονικὸν ἘΑμερολόγιον», τ. 16 (1940) σ. 245-250.

2. Γεωργ. Ι. Θεοχαρίδου, ἘΟ ναὸς τῶν ἘΑσωμάτων καὶ ἡ Rotonda τοῦ ἘΑγίου Γεωργίου Θεσσαλονίκης, «Ἐλληνικά», τ. 13(1954), σ. 58-66.

3. ἘΑλ.ξ. Ν. Λέτσα, ἘΑστορία τῆς Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1961, σ. 439-444.

4. ἘΑπ. Βακαλόπουλου, ἘΥπῆρξεν ἐπὶ Τουρκοκρατίας μητροπολιτικὸς ναὸς ὁ ἘΑγιος Γεώργιος (Rotonda) καὶ πότε; «Μακεδονικά», τ. 4(1955-1960), σ. 547-549.

5. Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου, ἘΕκδρομή, ἔ.ἔ., σ. 65.

6. Βίκτωρος Ματθαίου, ἘΟ Μέγας Συναξαριστὴς, ἔ.ἔ., σ. 84-85.

7. Μηναιὸν ἘΑπριλίου, ἔκδ. τὸ «Φῶς» τῆς Χριστιανικῆς ἘΕνώσεως ἐργαζομένης νεολαίας, ἘΑθήναι 1961, σ. 33β.

8. Βίκτωρος Ματθαίου, ἘΟ Μέγας Συναξαριστὴς, ἔ.ἔ., σ. 85.

ἅγιον, ἀλλ' ἀναφέρει ρητῶς, ὅτι ἡ μονὴ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας ἀνφοκοδομήθη ἐκ βάθρων «παρὰ τινος κὺρ Θεωνᾶ, τοῦ μετέπειτα καὶ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης γενομένου»¹. Εἶναι πιθανὸν ὅτι τὸν Θεωνᾶν ἐκήρυξεν ὡς ἅγιον ὁ μοναχὸς Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης², ὅστις ἔγραψεν, ὄχι μόνον τὸν βίον τοῦ ἁγίου, ἀλλὰ συνέθεσε καὶ τὴν ἀκολουθίαν του³. Ἀκολουθίαν τοῦ Ἁγίου Θεωνᾶ ἐξέδωκεν ὁμοίως ὁ Ἄρχιμ. Παρθένιος Κάρδαρης⁴. Ἐτέρα ἀκολουθία, ποιηθεῖσα ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ὑπὸ Γερασίμου μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου ὑμνογράφου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἐξεδόθη, ἐγκρίσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Θεράποντος Κάτω Τούμπας Θεσσαλονίκης⁵.

Περὶ τοῦ Θεωνᾶ τοῦ ἀπὸ Παροναξίας, χρηματίσαντος ὁμοίως Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης (1560-1565), τὸν ὁποῖον ὠρισμένοι ἐκ τῶν μελετητῶν⁶ ταυτίζουσιν πρὸς τὸν ἡμέτερον Θεωνᾶν, θὰ εἴπωμεν τὰ εἰκότα εἰς ἑτέραν μελέτην.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΘ. ΓΛΑΒΙΝΑΣ

1. Πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Ἡ Ἱερά μονὴ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας, «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», τ. 2 (1918), σ. 259.

2. Ἄρχ. Παρθενίου Κάρδαρη, Ὁ Ἅγιος Θεωνᾶς, ἔ.ἀ., σ. 11-12.

3. Κῶδιξ 8 τοῦ Καθολικοῦ τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος (μὴ περιγραφεῖς ὑπὸ τοῦ Σπυρ. Λάμπρου), Σπυρ. μοναχοῦ Λαυριώτου-Σωφρονίου Εὐστρατιάδου Μητροπ. Πρ. Λεοντοπόλεως, Κατάλογος τῶν Κωδικῶν τῆς Μεγίστης Λαύρας (τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει), τεῦχος Β΄ καὶ Γ΄, Paris 1925, σ. 392α. Κῶδιξ 868 (φ. 101α-115) τῆς μονῆς τοῦ Παντελεήμονος, Σπυρ. Π. Λάμπρου, Κατάλογος, ἔ.ἀ., σ. 449α. Χειρόγραφα τῆς μονῆς Ἁγίας Ἀναστασίας. Πρβλ. ὁμοίως L. Petit, Les énéques, ἔ.ἀ., σ. 151β. Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Πρ. Λεοντοπόλεως, Νικόδημος Ἁγιορείτης, «Μακεδονικά», τ. 1 (1940), σ. 53 καὶ ὑποσ. 1. Const. Paroulidis, Nicodème l'Hagiorite (1749-1809), «Θεολογία», τ. 38 (1967), σ. 301.

4. Ἄρχ. Παρθενίου Κάρδαρη, Ὁ Ἅγιος Θεωνᾶς, ἔ.ἀ., σ. 19-33.

5. Ἀκολουθία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν ΘΕΩΝΑ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης οὗ ἡ μνήμη τῆ Δ' Κυριακῆς Νηστειῶν, «Ἀστήρ», Ἀθήναι 1971.

6. Ὁ Κωνστ. Ν. Σάθας, Νεοελληνικὴ Φιλολογία, ἔ.ἀ., σ. 212, ὁ Πέτρος Σ. Σπανδωνίδης, Μελένικος ὁ νεκρὸς μακεδονικὸς ἀκρίτας, Θεσσαλονίκη 1930, σ. 47, ὁ Θεόδ. Καστανᾶς, Θεσσαλονικεῖς ἅγιοι, «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», τ. 19 (1935), σ. 156, ὁ Ἄρχ. Παρθένιος Κάρδαρης, Ὁ Ἅγιος Θεωνᾶς, ἔ.ἀ., σ. 9-12, ὁ Μητρ. Ἱερισσοῦ, Ἁγίου Ὁρους καὶ Ἀρδαμερίου Διονύσιος, Ἡ Ἁγία Ἀναστασία, ἔ.ἀ., σ. 28-29, ὁ Διον. Δακουρᾶς, Θεωνᾶς, ἔ.ἀ., σ. 503, ὁ Theod. N. Vlachsos, Die Geschichte, ἔ.ἀ., σ. 84-85 καὶ ἡ Ἀκολουθία, ἔ.ἀ., σ. 7-8.

RÉSUMÉ

Apostolos Glavinias, Théonas Ier, higoumène, devenu métropolitite de Thessalonique.

Théonas, dont on ne sait ni l'année de sa naissance, ni son origine, ni son éducation, avait été d'abord hiéromoine au monastère du Pantokrator au Mont Athos.

Disciple de Saint Jacques Néomartyr, à la scète de Saint Prodrome, près d'Iviron, Théonas avait suivi son maître à Dervékista de Naupacte. En 1520 avait été nommé, sur la recommandation de Jacques, higoumène du couvent de Saint Prodrome à Dervékista. Après la mort de son maître, Théonas s'était retiré au Mont Athos avec les autres disciples du Saint. De là, Théonas s'était rendu près de Galatista, où releva de ses ruines le monastère de Sainte-Anastasia Pharmacolytria, vers 1522, duquel Théonas était devenu higoumène. En 1523, 1530, 1531, 1535, Théonas est attesté comme simple higoumène. Il fut nommé métropolitite de Thessalonique après 1535 et avant 1539, car, à cette dernière date, est attesté, qu'il était à la tête de l'église de Thessalonique. Au mois de Mai 1541, était encore au siège de Thessalonique, mais au mois d'Avril 1542, Théonas est qualifié de μακαρίτης.

Un autre Théonas, disciple du célèbre maître Théophane Eleavoulcos Notaras, qui était devenu métropolitite de Paros et Naxos et par la suite métropolitite de Thessalonique (1560-1565), se distingue nettement de notre prélat.